

Scrisoare deschisă împotriva apropierei culturale a cusutului “írásos” (pe scrisoare) din Țara Călatei (Kalotaszeg)

Noi, reprezentanții locali, cercetătorii și promotorii patrimoniului material și imaterial din Kalotaszeg, considerăm inacceptabil faptul că Punto Fa, S.L., brandul fast fashion Mango, și-a însușit și a folosit fără menționarea sursei modelele de cusut “írásos” (pe scrisoare) din Țara Călatei (Kalotaszeg) pentru unele dintre piesele din noua sa colecție.

Țara Călatei este o regiune etnografică din România, care cuprinde aproximativ 40 de localități din județele Cluj și Sălaj. Românii și maghiarii sunt principalii modelatori ai bogatului patrimoniu cultural al regiunii, ambele popoare dezvoltându-și propriile costume și arhitectură. Modelele însușite de Mango aparțin celui mai cunoscut și unuia dintre cele mai răspândite tipuri de cusături populare maghiare, așa-numita "pe scrisoare". Istoria și modelele acestora au o vechime de câteva sute de ani, iar piesele timpurii din prima jumătate a secolului al XIX-lea se află acum în colecțiile muzeelor din Cluj-Napoca, București, Budapesta etc.

Acestea sunt modele distinctive, ușor de recunoscut, utilizate în principal pentru decorarea textilelor decorative - perdele, fețe de pernă, fețe de masă, peretare etc., - dar care se regăsesc și pe unele articole de costum popular. Fiind vorba de motive unice, care utilizează în principal ornamente florale stilizate, ele sunt apreciate și chiar realizate de oameni din întreaga lume. Astfel, nu numai că sunt publicații în limba maghiară pe tema broderiilor de acest tip, dar există și o bogată literatură în limba engleză. Acest lucru a fost cu siguranță cunoscut de cei care au copiat motivele fără a menționa sursa.

Noi, membrii comunității din zona Țara Călatei, cercetători și promotori al patrimoniului cultural respingem folosirea broderiei și modelele “pe scrisoare” în scopuri pur comerciale, care ignoră istoria acestuia și nu menționează sursa.

Salutăm atenția acordată valorilor noastre locale în străinătate, dar considerăm că este acceptabilă utilizarea patrimoniului imaterial al regiunii numai dacă comunitatea este, de asemenea, numită drept creatoarea acestuia.

Prin urmare, solicităm ca orice utilizare comercială sau modificare a oricărui element al cusăturilor sau costumelor tradiționale să se facă numai după consultarea comunității! Orice modificare trebuie să respecte autenticitatea și integritatea motivelor utilizate, care fac parte din patrimoniul cultural al Țării Călatei.

Autorii acestei scrisori deschise fac apel la factorii de decizie din țară și din străinătate să ia măsuri pentru a proteja patrimoniul cultural prin respectarea legilor și directivelor existente.

Nyílt levél a kalotaszegi írásos kulturális kisajátítása ellen

Mi, a Kalotaszeg tárgyi és kulturális örökségének helyi képviselői, kutatói és népszerűsítői, elfogadhatatlannak tartjuk, hogy a Punto Fa S.L., azaz a Mango fast fashion divatáruház új kollekciójában kisajátította és forrásmegjelölés nélkül használta fel a kalotaszegi írásos varrottasok mintáit.

Kalotaszeg egy Romániában található néprajzi régió, mintegy 40 települést foglal magába, amelyek Kolozs és Szilágy megyékben fekszenek. A térség gazdag kulturális örökségének fő alakítói a románok és a magyarok, mindkét etnikumnak sajátos viselete, építészete alakult ki itt. A Mango által kisajátított minták a magyar népi varrottasok legismertebb és egyik legelterjedtebb típusába tartoznak, ez az ún. írásos varrottas. Ennek története, mintakincse több száz éves, korai, a 19. század első feléből származó darabjai ma múzeumok gyűjteményeiben találhatóak Kolozsváron, Bukarestben, Budapesten stb. Sajátos, jól felismerhető mintákról van szó, amelyeket főként lakástextíliák – függönyök, párnahuzatok, asztalterítők, falvédők stb. – díszítésére használtak fel, de a népviselet egyes darabjain is megtalálhatók. Lévén, hogy ezek nagyon egyedi megjelenésű motívumegyüttesek, amelyek főképp stilizált növényi ornamentikát használnak fel, a világ minden tájáról vannak kedvelői, sőt, készítői is ezeknek a kézimunkáknak. Így nem csak magyar nyelvű publikációk jelentek meg az írásos varrottasról, hanem angolul is gazdag szakirodalma van. Ezt minden bizonnyal a mintákat forrásmegjelölés nélkül lemásolók is ismerhették.

Mi, a kalotaszegi közösség tagjai és a tájegység kutatói, elutasítjuk az írásosnak ezt a típusú öncélú kisajátítását, amely nem veszi figyelembe ennek történetét, nem jelöli meg forrását, semmibe véve egy több évszázados tudást.

Örvendünk annak, ha a helyi értékeinkre külföldön is felfigyelnek, de csak abban az esetben tartjuk elfogadhatónak a régió mintakincsének felhasználását, ha a kalotaszegi közösséget is megnevezik mint a kulturális örökség létrehozóját.

Ezért kérjük, hogy a hagyományos varrottasok, viseletek bármely elemének kereskedelmi célú felhasználására, módosítására csak a közösséggel való konzultáció után kerüljön sor. A felhasznált motívumok hitelességének és integritásának tiszteletben tartásával történjen az átdolgozás, ezek ugyanis Kalotaszeg kulturális örökségét képezik!

Jelen nyílt levél megfogalmazói kérik a hazai és külföldi politikai döntéshozókat, hogy lépjenek fel a kulturális örökség védelmében, kiállva a már létező törvények és irányelvek mellett.

The open letter against the cultural misappropriation of the írásos* embroidery in Țara Călatei (Kalotaszeg)

We, the local representatives, researchers and promoters of the tangible and intangible heritage of Țara Călatei (Kalotaszeg), find it unacceptable that Punto Fa, S.L., the fast fashion brand Mango, has appropriated and used without mentioning the source, the "írásos" peasant embroidery patterns from Țara Călatei (Kalotaszeg) for some of the pieces in its new collection. Țara Călatei (Kalotaszeg) is an ethnographic region in Romania, comprising some 40 settlements in the counties of Cluj and Sălaj. Romanians and Hungarians are the main shapers of the region's rich cultural heritage, both ethnicities have developed their own distinctive crafts, costumes and architecture here.

The patterns appropriated by Mango belong to the most well-known and one of the most widespread types of Hungarian folk sewing, known locally as the írásos/written stitch. Its history and valuable patterns are hundreds of years old. Some of the early pieces dating from the first half of the 19th century can now be found in the collections of major museums in Cluj, Bucharest, Budapest, along with many others.

These distinctive easily recognisable patterns are mainly used on soft furnishings such as curtains, pillow cases, tablecloths, wall hangings, etc. and can also be found on some items of folk costume. This style of embroidery combines unique pattern elements to create various stylized plant motifs which are formed into patterns. It is appreciated and even sewn by people from all over the world. There are many Hungarian language publications about 'Kalotaszeg írásos' and a number in English. These are certainly known to those who copied some of the patterns contained in this literature without crediting the source.

We, members of the Țara Călatei community, researchers and promoters of cultural heritage strongly object to the use of írásos embroidery and patterns for purely commercial purposes that ignore its history and do not mention the source for these particular patterns. The designers have shown total disregard of the centuries of knowledge embedded in these patterns.

We welcome the attention given to our local peasant craft abroad, but consider that it is only acceptable to use a region's intangible heritage if that community is named and the origins of the patterns clearly acknowledged.

Therefore, we ask that any commercial use or modification of any element of traditional embroidery or costumes should only be done after consultation with the community, and with respect for the authenticity and integrity of the motifs used, which are part of the cultural heritage of the Călatei region (Kalotaszeg).

The authors of this open letter call on decision-makers at home and abroad to take action to protect cultural heritage by respecting existing laws and directives.

*open chain stitch sewn with the stitches lying close together so a braid effect is achieved.

Semnatari/Aláírók/Signatures:

Sara Meaker, independent researcher of Kalotaszeg culture and traditions, Bokréta tag*, Târnaț Kalotaszeg Durabil NGO.

Újvári Dorottya, művészettörténész/istoric de artă, Maros Megyei Múzeum/Muzeul Județean Mureș.

Emma Gall, Weaver, researcher of traditional methodologies in Kalotaszeg, Heriot-Watt University.

Andrew Douglas McFarlane, Târnaț Kalotaszeg Durabil NGO.

Szarka Cristian – Folk Tour guide, Kalotaszeg.

Fehérné Van Luijk Marielle Violet.

Kath Griffiths – Folk Tours.

Sarah Pedlow, artist and founder of ThreadWritten cultural textile tours

Marlene Herberth, antropolog, KraftMade Research & Lab.

Meri Stroe, Artist.

Győr László műgyűjtő/colecționar de artă.

Tamás Iringó, muzeológus, Erdélyi Református Múzeum.

Tasnad-Asztalos Andrea, localnică din Țara Călatei.

Teresa Distelberger, artist and filmmaker.

Cosmin Giurgiu și Lavinia Hagău, Inițiatorul proiectului Descoperă Țara Călatei/Kalotaszeg, Țara Călatei Media SRL.

Ioana Băraian, avocat, Mănăstireni.

Paula Boarță, profesoara.

Dr Federmayer Éva, Eötvös Loránd University, BTK.

Simona Borta și Thierry Moncousin, Tămașa/Tamasfalva.

Barazsuly Viktória Adrienn, Korzo Association, president.

Bethlendi András - Méra World Music Festival, Kalotaszeg NTE NGO (president).

Varga Zoltán László - Méra World Music Festival, PRO Nádasmente NGO (president).

Joyce Corbett, Independent Curator, San Diego, California.

Dr Shona Kallestrup, University of St Andrews.

Bódizs Edith, Marosvásárhelyi Rádió/Radio Târgu-Mureș.

Győr Kati, Magyarvalkó/Văleni.

Bogdan Ilieș - vicepreședinte Asociația ARHAIC.

Laczi Julianna Zsófia tanítónő, Kalotaszentkirály, Ady Endre Szakiskola/Varrónő és íróasszony.
(femeie care desen/scriș modelele și coase), Bánffyhunyard/Huedin.

Kádár Katalin, varró asszony/femeie care coase pe scrisoare, Kalotadamos/Domosu.

Leontina Prodan.

Liga Orupa, textile tour organiser.

Carmen Orășanu, artizan.

Pócs Katalin, varró asszony (femeie care coase), Bánffyhunyard/Huedin.

Décsi Mária népművészet kedvelő (apreciaza arta popular), Bánffyhunyard/Huedin.

*Asociația Culturală "Bokréta" Kulturális Egyesület, Kalotaszeg:

Kis Lukács Éva, Éva Klasszika Designer, Bokréta president.

Gál Katalin, butor festő, Bokréta tag.

Péter Mónika, varró asszony (femeie care coase), Bokréta tag.

Kovács- Minyóka Erzsébet, Mákófalva, Hímző-gyöngyfűző (Broderie și mărgel), Bokréta tag.

Fejes Kati, Bokréta tag.

Sinkó Kalló Katalin, íróasszony (femeie care desen modele), varró asszony (femeie care coase), A Kalotaszegi Nagyírást mintagyűjtemény szerzője, Bokréta tag.

Balint Etelka, varró asszony (femeie care coase), Bokréta tag.

Jakab Mihály Kinga, Bokréta tag

Ferencz Vincze Jancsi, Bánffyhunyardon fafaragó mester, Bokréta tag

Kalotaszegi Varró Műhely, varróasszonyok Kolozsvár:

Kis-Lukács Erzsébet - Népi Iparművész, hímző (femeie care coase), íróasszony (femeie care desenează), csoportvezető, Bokréta tag, Magyarlapusi/Capușu Mare.

Ágnes Gyalai Korpos, Bokréta tag.

Kakasi Clara.

Kékedy-Nagy Magdalena.

Bárdos Mária.

Kovács Erzsébet Teréz.

Szabó Ildikó Krisztina.

Benő Eszter Nóra, divattervező/creator de modă.

Kádár Noémi.

Kovács Éva.

Biró Mária

Mák Ildikó

Gönczi Izabella

Lázár Angéla

Balázs Ecaterina

Alma Chelariu, Morlaca.

Péntek László, "Asociatia Culturala Rákóczi Kultúrális Egyesület" Körösfő/ Izvorul Crișului.

Luke Dale-Harris - Farm Wilder UK.

Balázs Andrea, varró asszony (femeie care coase), Bánffyhunyard/Huedin.

Balázs Ladislau, Bánffyhunyard/Huedin.

Balázs Andor Bánffyhunyard/Huedin.

Balázs László, Bánffyhunyard/Huedin.

Vincze Piroska, Bánffyhunyard/Huedin.

Antal Ilona, Bánffyhunyard/Huedin.

Kovacs Erzsébet, varró asszony (femeie care coase), Magyarbikal, Bicalat.

Zsebe Viorica, varró asszony (femeie care coase), Kalotadamos/Domosu.

Miklós Zsuzsa, varró asszony (femeie care coase), Kalotadamos/Domosu.

Gert Jan Pesman, Alunisu/Assen, environmental keeper.

Ambrus Erzsébet, Bánffyhunyard/Huedin.

Zsebe Zsuzsa , Bánffyhunyard/Huedin.

Mitruly Sara, varró asszony (femeie care coase), Krazna/Crasna.

Baumann Liliana, (femeie care coase) Călățele Pădure.

Göllner Delia, Dretea.

Göllner Robert, Dretea.

Balint Katalin, varró asszony (femeie care coase), Bánffyhunyard/Huedin.

Fülöp Katalin, Magyarbikal/Bicalat.

Vincze kecske Erzsébet, Turism, Kalotaszentkirály/Sâncraiu.

Fundația Kallós Zoltán Alapítvány.

Cristian Ștefan Buia, Căpușu Mic, Blacksmith.

Székely Örs, Kantor in Kispetri/Petrinzel.

Anna Keszeg, Researcher and Fashion Theorist Cluj-Budapest.

Buzás Katalin, Varrónő és íróasszony. (femeie care desen/scrise modelele si coase),
Bánffyhunyard/Huedin.

Teodora Onutz, Etnograf, Morlaca

Magyar Mirtill, népművészet kedvelő, Charlottesville, VA, USA

Kis Magdolna, varróasszony Bánffyhunyard; Kalotaszeg Ifjúságáért Egyesület elnök; Suhanc néptáncsoport - oktató, vezető; Bánffyhunyadi Vlădeasa Technológiai Líceum - tanár, igazgatóhelyettes.

Kriston Gitka, népművész, designer, a Matyó Népművészeti Egyesület tagja

Cristian Gherghel, community leader, Alunisu

Kovács-Istók Zoltán Tibor, kistermelő, Bicalatu/Magyarbikal

Kovács-Istók Melinda, kistermelő, Bicalatu/Magyarbikal

Kudor Irén, kistermelő, Bicalatu/Magyarbikal

Benk Andras, Bánffyhunyard, tanár

Apostol Gabriela, Cluj

A Kispetri varrónő/íróő közösség - The community of women who embroider and draw the patterns for the nagyirásos/open chain in Petrinzel:

Vas Bözsi,

Papp Piroska,

Pannus néni,

Borbély Erzs,

Kiságoston Anna,

Tulogdi Anna,

Bodis Ilonka,

Blényesi Erzs.

Ambrus Borbala, varrónő, Almason

Péntek Melinda, Izvorul Crisului

Vincze Kati, Domos

ThreadWritten October 24 Textile Tour Group (USA):

Sophia Amaro,

Gretchen Boyce,

Susan Breen,

Nancy Brown,

Amanda Cobb,

Mary Dottavio,

Sami Graf,

Alyson and Daniel Knightly,

Martha Van Loon (USA)

Popovici Laura

Cozea Mariana, Turism Sâncraiu

Bolzoni Melissa, Locuitor Sâncraiu

Török Annamária, profesoara, Sâncraiu

Nagy Emese, Cluj

Ravasz Erzsébet, Cluj Napoca

Tasnadi-Asztalos Ecaterina, Kispetri

Vincze N Eva, Sâncraiu

Both Mate Katalin, Valko

Bogdan Erzsebet, Banffyhungad.

Nadia Laribi, Cluj Napoca

Katinka Kun-Kuti, furniture painter, Cluj Napoca

Dan Marcu, Str. predeal 29, Woodworker

Lucia Sgier, Dealu Negru, Calatele

Elad Chelariu, Morlaca

Andreea Tanasescu, Asociatia La blouse roumaine IA

Nicu Constantin, Calatele

Horvath Emese

Helen May Lawrenson, Classicist, poet & teacher

Elena Sasu, Asociatia Cuibul cu Flori, Valea Draganului.

